

ΙΗ' ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ
ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΙΕΡΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΝ

ΓΕΝΙΚΟ ΘΕΜΑ: «ΤΟ ΗΘΟΣ ΚΑΙ Ο
ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΤΗΣ
ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ»

ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ
21-23 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2020

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

ΠΡΩΤ. ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ ΣΤ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ,
Δρ Θ.

ΘΕΜΑ: «ΕΥΤΑΞΙΑ ΚΑΙ ΑΤΑΞΙΑ ΣΤΗΝ
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ»

Ἡ λέξις εὐταξία, συνδεδεμένη μὲ τὴν χριστιανικὴ λατρεία στηρίζεται στὸν Ἀπόστολο Παῦλο, ὁ ὁποῖος προτρέπει κλῆρο καὶ λαό «πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω»¹.

Ἐπειδὴ ὅμως «ἀρχὴ σοφίας ἢ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις», κρίνουμε σκόπιμο νὰ ἀναφερθοῦμε ἐν ὀλίγοις στὴν ἔτυμολογία καὶ τὴν σημασία τῆς λέξεως. Ἡ λέξις εὐταξία εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὸ ἐπίρρημα εὖ (=καλῶς) καὶ τὸ οὐσιαστικὸ τάξις, τὸ ὁποῖο, σύμφωνα μὲ τὰ λεξικά τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσας ἔχει πολλὰ σημασίες, ὅπως:

1. Τακτοποίηση, διευθέτηση, διάταξη
2. Στρατιωτικὴ παράταξη
3. Ὁργάνωση βάσει κανόνων, τάξη, πολιτειακὴ ὀργάνωση.
4. Θέση, ἀξίωμα, ρόλος, κατάσταση.
5. Γενικὰ, σύνολο ἢ ὁμάδα ἀνθρώπων, κατηγορία, τάξη πολιτικὴ, κοινωνικὴ².

Τὰ λεξικά τῆς νέας ἐλληνικῆς δίνουν στὴν λέξις τὶς σημασίες:

1. ὀργάνωση τῶν πραγμάτων κατὰ τρόπο ἁρμονικὸ καὶ μὲ πνεῦμα μεθοδικότητος,

¹ 1 Κορ., 14, 40.

² Βλέπε «εὐταξία», H. G. Liddel καὶ Scott, Greek – English Lexicon, σ. 734.

«Εὐταξία», Δ. Δημητράκου, Μέγα Λεξικὸν Ἑλληνικῆς Γλώσσης, τ.6, σ. 3121.

2. κατάταξη οργανωμένη κατά όρισμένη σειρά ή κατά συγκεκριμένο τρόπο και σύμφωνα με όρισμένες αρχές,
3. τὸ καθιερωμένο σύστημα ἢ πολίτευμα,
4. ἡ τήρηση τῶν κανόνων τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ πρέποντος, ὁ σεβασμὸς στοὺς νόμους, σὰ παραδεδεγμένα
5. σύνολο, τὰ μέλη τοῦ ὁποίου συνδέονται μὲ κοινὰ χαρακτηριστικά ἢ ιδιαίτερους δεσμούς (π.χ.τάξεις τοῦ στρατοῦ),
6. σύνολο ἀνθρώπων ποὺ ἀνήκουν στὴν ἴδια βαθμίδα ὀρισμένης ἱεραρχίας (κοινωνικὴ τάξη)³
καὶ πολλὰς ἄλλες ἀκόμη.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ λέξη εὐταξία σημαίνει τὴν καλὴ τάξη, ὀργάνωση, διευθέτηση, τὴν τήρηση τῆς τάξεως, τῶν κανόνων καὶ ἀρχῶν ποὺ διέπουν τὴν συγκεκριμένη ὀργάνωση, τὴν ἀπουσία ἀταξίας, τὴν πειθαρχία.

Στὴν εὐταξία τῆς χριστιανικῆς λατρείας καίρια σημασία ἔχει ἡ ἐν ἐπιγνώσει ἐκ μέρους τῶν πιστῶν ἐνεργὸς συμμετοχὴ κατ'αὐτήν. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὴν πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴ του⁴ ἀναφέρει ὅτι οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ γνωρίζουν «πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ

³ Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ, ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, ΑΘΗΝΑ 1998

⁴ Τιμ. 1, 3, 15.

ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας».

Ἡ εὐταξία στὴν θεία Λατρεία μᾶς διδάσκει τὸ ἀληθινὸ χριστιανικὸ ἦθος, αὐτὸ δηλαδή πὺ χαρακτηρίζεται ἀπὸ ὑπακοή, ταπείνωση, ἐγρήγορηση, προσοχή, σεβασμὸ στὴν προσωπικότητα τοῦ ἀδελφοῦ, ἐπίγνωση τῆς σημασίας τῆς ἱεραρχικῆς δομῆς τῆς Ἐκκλησίας.

Θεμελιῶδες στοιχεῖο τῆς εὐταξίας τῆς θείας Λατρείας εἶναι ἡ ἀναγνώριση τοῦ γεγονότος ὅτι κανεὶς δὲν εἰσέρχεται στὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ μόνος.⁵ Ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι λογικὴ καὶ γιὰ νὰ εἶναι εὐάρεστη στὸν Θεό, πρέπει νὰ χαρακτηρίζεται ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀπὸ εὐταξία καὶ ὠραιότητα. Τοῦτο συνάδει μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ θείου Παύλου νὰ λατρεύουν οἱ χριστιανοὶ τὸν Θεὸ «μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας»⁶, ὥστε «ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι δοξάζωσι τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁷.

Ἐπειδὴ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ εἶναι μυστηριακὴ, εἶναι εὐλόγο νὰ γίνεται λόγος γιὰ τὴν εὐταξία καὶ εὐπρέπεια τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν⁸. «Σὲ μιὰ ἐποχὴ πὺ ἀντὶ τῆς εὐλαβείας κυριαρχεῖ ἡ ματαιοδοξία

⁵ Ἀρχιμ. Ἰωαννικίου Κουλιανόπουλου, Ἡ ἔννοια τῆς εὐσημοσύνης στὴν Λατρεία τῶν τεσσάρων πρώτων αἰώνων, Μεταπτυχιακὴ Διπλωματικὴ Ἔργασία στὸ Ε.Κ.Π.Α στὸ Τμῆμα Κοιν. Θεολογίας. Ἀθήνα 2017, σ. 80.

⁶ Ἐβρ. 12, 18

⁷ Ρωμ. 15, 6.

⁸ Ἀρχιμ. Ἰωαννικίου Κουλιανόπουλου, ὁ.π. σ.80-81.

καὶ ἀντὶ τῆς προσευχῆς ἢ ἐπίδειξη καὶ τὴν σεμνότητα ἀντικατέστησε ἢ πρόκληση, ἢ ἔννοια τῆς εὐταξίας στὶς συνάξεις εἶναι ἓνα θέμα ποὺ τίθεται καὶ προβάλλεται καὶ στὶς δύο Διαθῆκες»⁹.

Γιὰ τὴν εὐταξία ἐντὸς τοῦ Ναοῦ κατὰ τὴν ὥρα τῆς θείας λατρείας ὁ Ἀπ. Παῦλος, ἀπευθυνόμενος στὴν ἐκκλησιαστικὴ σύναξη τῶν χριστιανῶν τῆς Κορίνθου, συστήνει, ὅταν ἔχουν λατρευτικὴ σύναξη, ὅλα νὰ γίνονται μὲ εὐπρέπεια καὶ τάξη. Ἡ προτροπὴ τοῦ αὐτῆ προκλήθηκε ἀπὸ κάποιες ἀκαταστασίες καὶ ἀταξίες ποὺ παρατηροῦνταν στὶς λατρευτικὲς τοὺς συνάξεις. Καὶ πράγματι, ἀπ' ὅσα ὁ ἴδιος ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει, συνέβαινε τὸ ἐξῆς. Ἀνάμεσα στὰ πολλὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποὺ κατὰ παραχώρηση τοῦ Θεοῦ ἐμφανίζονταν στὴν πρώτη Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία γιὰ ἓνα μικρὸ χρονικὸ διάστημα, ἦταν καὶ τὸ χάρισμα τῆς γλωσσολαλιᾶς. Στὴν κατάστασι αὐτῆ ὁ πιστὸς καταλαμβάνονταν ἀπὸ ἐνθουσιαστικὲς τάσεις καὶ ἀκατάληπτο λόγο, χωρὶς αὐτῆ ἢ σχέση τοῦ μὲ τὸν Θεὸ νὰ εἶναι συντονισμένη μὲ τὴν «λογικὴ λατρεία»¹⁰ ποὺ ὀρίζει ὁ ἴδιος Ἀπόστολος σὲ ἄλλη τοῦ ἐπιστολῆς.

Αὐτῆ ἢ κατάστασι τῶν ὀλίγων αὐτῶν πιστῶν ἀποτελοῦσε μιὰ προσωπικὴ ἐπικοινωνία, ἔξω ἀπὸ τὴν κοινὴ λατρευτικὴ ζωὴ, ποὺ, ἂν γενικευόταν, μποροῦσε

⁹ Ἀρχιμ. Ἰωαννικίου Κουλιανόπουλου, ὁ.π. σ.81

¹⁰ Ρωμ. 12, 1.

να δημιουργήσει ανεπανόρθωτη σύγχυση, ἀκαταστασία και ἀταξία στην σύναξή τους. Μάλιστα σ' έναν ξένο επισκέπτη ή κατάσταση αυτή έδιδε την έντύπωση πώς αυτοί οι πιστοί μαίνονται. Χαρακτηριστικά ο Άπ. Παῦλος σημειώνει: «έροῦσιν ὅτι μαίνεσθαι»¹¹, δηλαδή θα ποῦν ὅτι ἔχουν τρελλαθεῖ.

Αὐτή τήν ψυχοπαθογένεια, μιὰ έντελῶς προσωπική και ἀτομική κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ θεία Λατρεία τήν ἀποκλείει, ιδιαίτέρως κατά τις κοινές συνάξεις τῶν πιστῶν της.

«Ο Άπ. Παῦλος, προκειμένου να ἐξουδετερώσει τέτοιες ἀνοίκειες ἀτομικές καταστάσεις, τόνισε πώς, ὅταν "συνερχόμαστε ἐπὶ τῷ αὐτῷ" για λατρευτικές ἐκδηλώσεις τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἐπιβάλλεται να γίνονται αὐτές με εὐπρέπεια και τάξη. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι και ἡ γλῶσσα τῆς θείας Λατρείας πρέπει να εἶναι κατανοητὴ ἀπὸ τὸν λαό.

Χρειάζεται πρωτίστως να τηροῦμε με αὐστηρότητα μιὰ βασική διάκριση. Ἡ ἀτομική-προσωπική μας ἐπικοινωνία με τὸν Θεό, ὅπουδήποτε γίνεται, δὲν μπορεῖ να ταυτίζεται με ἐκείνη τήν κοινὴ λατρευτικὴ μας ἐπικοινωνία μέσα στους ἱεροὺς ναοὺς, με τήν σύναξη τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Γιατί, στην προσωπική μας ἐπικοινωνία καθόμαστε ἢ στεκόμαστε ὄρθιοι, ἢ γονατίζουμε, ἢ ξαπλώνουμε ἐξ ἀνάγκης για

¹¹ 1 Κορινθ. 14, 32.

σοβαρούς λόγους. Ἡ ἐπικοινωνία γίνεται μὲ τὸν αὐθόρμητο καὶ προσωπικὸ λόγο μας. Αὐτοσχεδιάζουμε, χωρὶς νὰ ἀκολουθοῦμε πάντα τὴν τυπικὴ καὶ συνήθη διαδικασία. Ἄλλοτε πάλι τηροῦμε τὴν καθιερωμένη ἀκολουθία, ποὺ τὴν λαμβάνουμε ἀπὸ τὰ σχετικὰ ἐκκλησιαστικὰ-λειτουργικὰ βιβλία.

Ἐπομένως, ἡ προσωπικὴ μας σχέση καὶ ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεὸ δὲν μπαίνει σὲ τυποποιημένους, ὁμοιόμορφους καὶ κανονικοὺς τρόπους ἔκφρασης, στάσης καὶ συμπεριφορᾶς.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ πὼς καὶ σ' αὐτὸν τὸν μοναχισμό, κατὰ τὴν κοινὴ λατρευτικὴ τους σύναξη οἱ μοναχοὶ εἶναι ταυτισμένοι καὶ συντονισμένοι σὲ ὅσα ὀρίζει τὸ τυπικὸ τῆς ἀκολουθίας καὶ τῆς ἡμέρας. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε, γιὰ τὴν πιστὴ τήρηση τοῦ τυπικοῦ, τῶν τυπικῶν διατάξεων τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, ὑπάρχει ὁ τυπικάρης γιὰ νὰ συγκρατεῖ ἀπὸ τὶς αὐθαιρεσίες. Μέσα ὅμως στὸ κελλί του ὁ κάθε μοναχὸς ἔχει ἀπὸ τὸν ἡγούμενό του τὸν ἰδιαίτερο «κανόνα» του, ὁ ὁποῖος ἐξατομικεύεται καὶ διαφοροποιεῖται ἀπὸ τὸν ἕνα μοναχὸ στὸν ἄλλο»¹².

«Ἡ ἀτομικὴ-προσωπικὴ μας ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεὸ κανονίζεται σύμφωνα μὲ τὶς προτιμήσεις μας, τὴν πνευματικότητά μας καὶ τὶς ὑποδείξεις τοῦ

¹² Γραπτὸ κήρυγμα ἱ. Μητρ. Δράμας, Κυριακὴ 6/11/2011 «Ἡ ἐκκλησιαστικὴ εὐταξία» στὸ <http://www.imdramas.gr/n/462/KYPIAKH-6-NOEMBPIOY-2011-H-EKKLHΣΙΑΣΤΙΚΗ-ΕΥΤΑΞΙΑ>.

πνευματικοῦ μας, ὅταν βεβαίως τις ζητήσουμε. Στὴν κοινὴ λατρευτικὴ μας σὺνάξη, δὲν μποροῦμε νὰ ἔχουμε αὐτοσχεδιασμούς, ἀταξίες, "πρωτοβουλίες" καὶ "ἀκαταστασίες". Δὲν εἶναι τυχαῖο πὼς μέσα στοὺς αἰῶνες τῆς λατρευτικῆς μας ζωῆς δημιουργήθηκε εἰδικὸ βιβλίο, τὸ "Τυπικὸν"¹³ καὶ διατυπώθηκε πλῆθος "κανόνων" ποὺ ἐπακριβῶς ρυθμίζουν τὸν λόγο, τοὺς ὕμνους, τὴν σειρὰ, τις κινήσεις, δηλ. τις λειτουργικὲς πράξεις καὶ τὴν ἐν γένει συμπεριφορὰ μας κατὰ τις λατρευτικὲς συνάξεις.

Βάσει τοῦ "Τυπικοῦ" προσδιορίζονται τὰ πάντα μέσα στὶς λατρευτικὲς συνάξεις. Ὅλα εἶναι ἐκ τῶν προτέρων προσδιορισμένα καὶ οἱ πιστοὶ (καὶ οἱ ἱερεῖς) εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἔχουν ὄχι ἀπλῶς παθητικὴ μετοχή, ἀλλὰ ἐνεργητικὴ συμμετοχή»¹⁴.

Σὲ μιὰ ἐγκύκλιο τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (2670/16-12-1998) ἀπευθυνομένη «πρὸς τοὺς πανοσιολογιωτάτους καθηγουμένους καὶ Ὀσιωτάτας Καθηγουμένας καὶ τὰς Συνεδρίας αὐτῶν, τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, γίνεται λόγος γιὰ

¹³ Πρωτ. Θεμιστοκλέους Στ. Χριστοδούλου, Δρ. Θ, Ἀταξίες κατὰ τὴν θεία Λατρεία, Χαϊδάρι 2008. «Τυπικὸν λέγεται ἡ τάξη τῆς Ἐκκλησίας, δηλ. ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖο ὀφείλουν ἱερεῖς καὶ λαϊκοὶ νὰ συμμορφώνονται καὶ νὰ τελοῦν τις ἱερὲς ἀκολουθίες, ὄχι κατὰ τὸ πὼς ἐπιθυμεῖ ὁ καθένας, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἱερὰ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας. Τὸ Τυπικὸν δὲν εἶναι ἔργο κάποιου συγγραφέα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ εἶναι ὀλόκληρη ἡ ζωὴ τῆς ἀποτυπωμένη μὲ κανόνες καὶ διατάξεις ἁγιοπνευματικὰ δεδοκιμασμένες μέσα ἀπὸ πολλὴ βία καὶ ἄσκηση τῶν ἁγίων Πατέρων. Ὁ κάθε πιστὸς ποὺ ἀκολουθεῖ κατὰ γράμμα τὸ Τυπικὸν ζεῖ μέσα στὴν ἐλευθερία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Σεβασμὸς πρὸς τὸ Τυπικὸν δηλώνει σεβασμὸ πρὸς ὅλον τὸν θεσμὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐνας ποὺ γνωρίζει, σέβεται, ἀγαπᾷ καὶ τηρεῖ τὸ Τυπικὸν, σίγουρα ἔχει μάθει νὰ σέβεται ὀλόκληρη τὴν Ἐκκλησία. Εἰδάλλως, γίνεται προτεστάντης!».

¹⁴ Ἰ. Μητρ. Δράμας, ὅπ.π.

τὴν ἀποφυγὴ τῆς ἐκκοσμίκευσης τοῦ μοναχισμοῦ καὶ πολὺ σωστὰ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ ἀγ. Βλασίου κ. Ἱεροθέος, στὸ πονημάτιό του: «Ὁ Ὀρθόδοξος μοναχισμὸς καὶ ἡ ἐκκοσμίκευσή του» παρουσιάζει ἐναργέστατα ὅτι ἡ Ἐγκύκλιος ἐρείδεται πάνω στοὺς Ἱεροὺς Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, καθὼς ἐπίσης καὶ στὶς διδασκαλίες τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ στὸν χῶρο τῶν ἐνοριῶν καὶ ἐπέκεινα τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων. Ἡ ὅλη πορεία τῆς ἐν γένει καὶ ἐν ὄλῳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μας στηρίζεται σὲ κάποιες Ὀρθόδοξες βάσεις. Ὅταν ἀγνοοῦνται αὐτές, τότε προκαλεῖται ἐκκοσμίκευση, ἐπηρεασμὸς ἀπὸ ἄλλα, ξενικὰ πρὸς τὴν Ἱερὰ Παράδοσή μας πρότυπα.

Στὴν Συνοδικὴ Ἐγκύκλιο πού ἐμπεριέχεται στὸ ἀνωτέρω πόνημα τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου κ. Ἱεροθέου. γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἀταξία πού γεννιέται ἐξ αἰτίας τῆς μιμήσεως κοσμικῶν προτύπων ἐκ μέρους τοῦ Ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ. Συγκεκριμένα ἀναφέρει: «Ἡ κοσμικόφρων ἐκδοχὴ περὶ Μοναχισμοῦ, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς "εὐκόλου ὁδοῦ" τῆς διακονίας τῶν ἐν κόσμῳ διὰ τῶν συγχρόνων ποιμαντικῶν μεθόδων, αἱ ὁποῖαι ἀρμόζουν εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν καὶ τὰς Ἐνορίας, οὐσιαστικῶς ἀφαιρεῖ κάτι ἢ καὶ περισσότερα στοιχεῖα ἀπὸ τὸ μοναστικὸν ἡσυχαστικὸν ἦθος καὶ τὸν βίον, πρὸς ζημίαν τοῦ ἐνὸς "οὗ ἔστι χρεία", ἐφ' ὅσον ἀσκεῖται ἄνευ ἐκκλησιαστικῆς

εὐλογίας. Ἐὰν οἱ τόποι τῆς ἀσκήσεως μεταβάλλονται εἰς Ἔνορίας τῶν μοναχικῶν ὀρίων, μήπως τελικῶς ἢ τοῦ κόσμου ἀκαταστασία λυμαίνεται τὴν τοῦ Μοναχισμοῦ εὐκοσμίαν καὶ ἀφήνει μόνον τὸ ὄνομα;»¹⁵.

Αὐτὰ γιὰ ἀμφότερα τὰ εἶδη ἀταξίας ποὺ παρατηροῦνται σήμερα, δυστυχῶς, σὲ ἐνορίες καὶ σὲ μοναστήρια. Μεγάλο τὸ θέμα τούτης τῆς ἀταξίας καὶ σηκώνει πολλή συζήτηση στὴν συνεδρία. Τὸ ποθητὸν ὅμως ἀποτέλεσμα πῶς δύναται νὰ προκύψει; Ποιός θὰ ἀναλάβει τὴν εὐθύνη τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς εὐταξίας;

Γιὰ τὶς ἀταξίες, ἀπ' ὅποια θεώρηση κι ἂν ἐκκληφθοῦν, δὲν εἶναι «ἀνάγκη νὰ ὑπάρχει ἐπηρεασμὸς ἀπὸ τὴν Δύση. Οἱ ἀταξίες ἀναπτύσσονται ὡς ἀπώλεια τῆς Ὁρθοδόξου ζωῆς καὶ πολιτείας».

Τρία εἶναι τὰ βασικὰ γνωρίσματα ποὺ ὀδηγοῦν στὶς λειτουργικὲς ἀταξίες: α) ἡ ἀπώλεια τῆς μεθόδου τῆς Ὁρθοδόξου λειτουργικῆς εὐσέβειας, β) ἡ ἐξάρτηση ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ γ) ἡ ἀνατροπὴ καὶ ὑπονόμευση τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργικῶν διατάξεων καὶ κανόνων κατὰ τὸ δοκοῦν.

«Ἡ ἀρχαϊκὴ Ἐκκλησία φαίνεται ὅτι ὀδηγήθηκε ἀπὸ πολὺ νωρὶς στὴν υἱοθέτηση τοῦ λειτουργικοῦ διακονήματος τοῦ «εὐταξία». Στὶς ἀρχαϊκὲς εὐχαριστιακὲς συνάξεις ὑπάρχουν λειτουργήματα,

¹⁵ Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἁγ. Βλασίου κ. Ἱεροθέου, Ὁ Ὁρθόδοξος μοναχισμὸς καὶ ἡ ἐκκοσμίκευσή του, σ. 66.

διακονήματα, χαρίσματα και ρόλοι και δεν επιτρέπεται ο καθένας να κάνει μέσα στον ναό ό,τι θέλει.¹⁶ Ο Απόστολος Παῦλος θα πει σχετικά στους Κορινθίους: Διαιρέσεις δε χαρισμάτων είσι, τὸ δε αὐτὸ Πνεῦμα· καὶ διαιρέσεις διακονιῶν είσι, καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων είσιν, ὁ δε αὐτός ἐστι Θεός, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ἐκάστῳ δε δίδοται ἢ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον. ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ Πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δε λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ἑτέρῳ δε πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, ἄλλῳ δε χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, ἄλλῳ δε ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δε προφητεία, ἄλλῳ δε διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δε γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δε ἐρμηνεία γλωσσῶν· πάντα δε ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διακροῦν ἴδια ἐκάστῳ καθὼς βούλεται»¹⁷.

Οἱ διάφορες διακονίες κατὰ τὴν λατρεία τῆς Ἐκκλησίας μας ἀπὸ διαφορετικὰ πρόσωπα, κληρικούς ὄλων τῶν βαθμῶν, κατωτέρους κληρικούς, δηλ. ἀναγνώστες, ψάλτες, ὑποδιακόνους, κηροφόρους κ. ἄ., λαϊκούς ὄλων τῶν διακονιῶν, δὲν σημαίνει διάσπαση τῆς εὐχαριστιακῆς συνάξεως οὔτε ὅτι μεταξὺ τῶν πιστῶν ὑπάρχουν διακρίσεις, ἀλλὰ ἢ ἐν ὅλῳ λατρεία ἀπαιτεῖ τὴν παρουσία ὄλων τῶν πιστῶν σὲ συνεκτικὸ καὶ ἄρρηκτο σύνδεσμο ἀγάπης καὶ κοινωνίας, ὅπως ἀκριβῶς

¹⁶ 1 Κορ. 14,40.

¹⁷ 1 Κορ. 12, 4-11.

ἐκφράζεται αὐτὸς στὴν λειτουργία τοῦ ἀνθρώπινου σώματος. Γιὰ νὰ λειτουργήσῃ δηλ. σωστὰ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα, θὰ πρέπει ὅλα τὰ ὄργανα νὰ συλλειτουργοῦν μεταξύ τους. Ἔτσι καὶ κατὰ τὴν λατρεία τῆς Ἐκκλησίας ὅλοι οἱ πιστοί, ἀπ' ὅποια θέση κι ἂν βρίσκονται, συλλειτουργοῦν. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἔχουμε ζωντανὴ καὶ ἀληθινὴ λατρεία.

Μήπως –τονίζω– καὶ σήμερα θὰ ἦταν σκόπιμο νὰ λειτουργοῦν οἱ ἐπὶ τῆς εὐταξίας διάκονοι στοὺς ναοὺς μας; Νομίζω ὅτι αὐτὸ ἐπαφίεται στὴν διάθεση τοῦ κάθε ἐπισκόπου ἢ προϊσταμένου τοῦ ναοῦ.

Οἱ ἐπὶ τῆς εὐταξίας διακονητὲς ἐπιβιώνουν σήμερα σὲ κάποια πολυάριθμα μοναστήρια¹⁸, ὅπου κατὰ τὴν εἴσοδο κάποιου πιστοῦ στὸ «Καθολικό» (ἔτσι ὀνομάζεται ὁ κεντρικὸς ναός) τους, τὸν παραλαμβάνει ὁ/ἡ ἐπὶ τῆς εὐταξίας μοναχὸς/ἡ καὶ τὸν ὀδηγεῖ στὴν κατάλληλη θέση. Γιὰ παράδειγμα, οἱ γυναῖκες καταλαμβάνουν στὸν κυρίως ναὸ τὸ ἀριστερὸ μέρος, ἐνῶ οἱ ἄνδρες τὸ δεξιό. Τὰ παιδιά βρίσκονται πάντοτε μπροστὰ στὸν σολέα. Κατὰ τὴν ἀρχαία τάξη, ὡς αὐτὴ ἐκτίθεται ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Μόσχο¹⁹ στὸ περίφημο βιβλίο του μὲ τίτλο «Λειμωνάριον», «συνήθεια ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρέδραμεν, ὥστε τοὺς παῖδας ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου

¹⁸ Προσωπικό μου βίωμα κατὰ τὴν ἐπίσκεψή μου στὴν Ἱερὰ Μονὴ Ὁρμύλιας Χαλκιδικῆς, μετόχιον τῆς Ἱ. Μ. Σίμωνος Πέτρας Ἁγίου Ὁρους. Ἐπίσης παρόμοιο διακόνημα ἰσχύει ἀπὸ αἰῶνες στὰ μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

¹⁹ Ἰωάννου Μόσχου, «Λειμωνάριον», Κεφ. 196, P.G. 87, 3081.

ιερατείου ἴστασθαι ἐν ταῖς ἀγίαις συνάξεσι καὶ πρῶτους μετὰ τοὺς κληρικοὺς μεταλαμβάνειν τῶν ἀγίων καὶ τότε πᾶς ὁ λαός»²⁰.

Κατὰ τὴν θεία Κοινωνία, οἱ ἐπὶ τῆς εὐταξίας ὀδηγοῦν τοὺς μέλλοντας νὰ μεταλάβουν τῶν ἀχράντων μυστηρίων μετὰ σειρᾶς καὶ μάλιστα κατὰ τάξιν. Ἡ ἀρμόζουσα τάξη τῶν προσερχομένων γιὰ τὴν θεία μετάληψη περιγράφεται μὲ λεπτομέρεια στὴν θεία Λειτουργία τοῦ ἀγίου Κλήμεντος²¹. Κατ' αὐτὴν πρῶτος ὀφείλει νὰ μεταλάβει «ὁ ἐπίσκοπος, ἔπειτα οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι καὶ οἱ ὑποδιάκονοι καὶ οἱ ἀναγνώσται καὶ οἱ ψάλται καὶ οἱ ἀσκηταί, καὶ ἐν ταῖς γυναῖξιν αἱ διακόνισσαι καὶ αἱ παρθένοι καὶ αἱ χῆραι, εἶτα τὰ παιδιά, καὶ τότε πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τάξιν μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας»²². Καλὸν θὰ εἶναι καὶ οἱ ἔχοντες κάποια σωματικὴ ἀναπηρία καὶ οἱ καθήμενοι σὲ ἀμαξίδια νὰ ἀναμένουν στὸ τέλος, ἀφοῦ τελειώσουν ὅλοι οἱ πιστοί»²³.

Τὸ θέμα τῆς εὐταξίας στὶς λειτουργικὲς συνάξεις δὲν ἀπασχολεῖ μόνο στοὺς χρόνους τῆς Κ. Διαθήκης ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἀπασχολοῦσε καὶ στοὺς καιροὺς τῆς Π. Διαθήκης. Στὸ βιβλίο τῆς Ἐξόδου²⁴ περιγράφεται μὲ

²⁰ Πρωτ. Κων/νου Καλλινίκου, «Ὁ χριστιανικὸς ναὸς καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ», ἐκδ. 4^η Γρηγόρη, Ἀθήνα 1969, σ. 361-362.

²¹ Σήμερα ἡ λειτουργία τοῦ ἀγίου Κλήμεντος ἔχει πέσει σὲ ἀχρησία, ὅπως συνέβη καὶ μὲ πολλὲς ἄλλες.

²² Πρωτ. Κων/νου Καλλινίκου, ὅπ. π., σ. 361.

²³ Πρωτ. Θεμιστοκλέους Στ. Χριστοδοῦλου, ὅπ. π., σ. 9-10.

²⁴ Ἐξ. 36-40

κάθε λεπτομέρεια ή ὅλη δομή τῆς Ἰουδαϊκῆς λατρείας. Ἡ ἐπι γῆς Ἰουδαϊκὴ λατρεία γίνεται κατὰ τὸν τύπο τῆς οὐράνιας. Ἀλλὰ καὶ στὸ βιβλίο τῶν Μακκαβαίων διαφαίνεται ἐναργέστατα ἡ ἀνάγκη τηρήσεως τῆς εὐταξίας ἐν τῷ ναῷ. «Καὶ εὐπρεπεῖα καταπλαγεῖς, θαυμάσας δὲ καὶ τὴν τοῦ Ἱεροῦ εὐταξίαν...»²⁵. Στὸ ἴδιο βιβλίο τῶν Μακκαβαίων τονίζεται ἐπίσης ἡ ιεροπρέπεια καὶ εὐλάβεια τοῦ ἀρχιερέα μὲ τοὺς εὐσχημοὺς λατρευτικοὺς τοὺς τρόπους: «ὁ μὲν οὖν Ἀρχιερεὺς Σίμων, ἐξεναντίας τοῦ ναοῦ κάμψας τὰ γόνατα καὶ τὰς χεῖρας προτείνας εὐτάκτως, ἐποίησατο τὴν δέησιν τοιαύτην»²⁶.

Γιὰ νὰ μάθει ὁ σημερινὸς κληρὸς ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ εὐταξία καὶ λειτουργικὴ τάξη ὥστε νὰ ἀποφεύγονται οἱ ἀταξίες στὴν θεία Λατρεία, καλὸν θὰ εἶναι νὰ ἐντρυφήσει σὲ δύο μεγάλα λειτουργικὰ ἔργα καὶ στοὺς ἀντίστοιχους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας. Τὸ πρῶτο εἶναι τὸ λειτουργικὸ ἔργο τοῦ Ἁγίου Συμεῶν, Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης (15^{ος} αἰ.) στὰ κάτωθι ἔργα του:

- Συμεῶν Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, Διάλογος ἐν Χριστῷ κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων καὶ περὶ τῆς μόνης πίστεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῶν ἱερῶν τελετῶν τε καὶ

²⁵ Γ' Μακκ. 1, 9-10.

²⁶ Γ' Μακκ. 2, 1.

μυστηρίων πάντων τῆς Ἐκκλησίας (P.G. 155, 33-696).

- Συμεὼν Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, Ἑρμηνεία περὶ τοῦ θείου ναοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἱερέων τε περὶ καὶ διακόνων, ἀρχιερέων τε καὶ τῶν ὧν ἕκαστος τούτων στολῶν ἱερῶν περιβάλλεται. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῆς θείας μυσταγωγίας, λόγον ἐκάστῳ διδοῦσα τῶν ἐν αὐτῇ τελουμένων (P.G. 155, 696-749).
- Συμεὼν Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, Ἀποκρίσεις πρὸς τινὰ Ἀρχιερέα ἠρωτηκότες αὐτοῦ, (P.G. 155, 829-952).

Τὸ ἄλλο εἶναι τὸ ἔργο τῶν Κολλυβάδων Ἁγίων Πατέρων, ποῦ ἐν πολλοῖς τυγχάνει ἄγνωστο στὴν πολύτιμη προσφορά του στὴν θεία Λατρεία.

«Ἡ σύγχρονη λειτουργικὴ θεολογία καὶ ἔρευνα ὀφείλει πολλὰ στοὺς ἀγωνιστὲς αὐτοὺς καὶ πρωτοστάτες τῆς ἀναδείξεως τῆς ὠραιότητος, τῆς τάξεως, τῆς εὐσημοσύνης καὶ τῆς ἀπλανοῦς νοηματοδοτήσεως τῆς θείας Λατρείας καὶ τῆς λειτουργικῆς βιώσεως τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὴν ἐποχὴ τους, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο γιὰ τὸ σήμερα»²⁷.

Ἀγωνία πνευματικὴ τῶν Κολλυβάδων δὲν ἦταν οἱ νεωτεριστικὲς μεταρρυθμίσεις, ἀλλὰ οἱ ἐκ τῆς παραδόσεως ἀρυόμενες μὲ εὐλάβεια, γνώση καὶ

²⁷ Ἀρχιμ. Ἰωαννικίου Κουλιανόπουλου ὁπ. π.

ἐπιστημοσύνη ἀλλαγές, ποὺ θὰ συντελοῦσαν στὴν ἀνατροπὴ τῶν τυποποιήσεων, στὴν οὐσίωση τοῦ λειτουργικοῦ βιώματος, στὴν ἐπιστροφή στὸ γνήσιο πρωτοχριστιανικὸ καὶ πατερικὸ πνεῦμα, στὴν μετοχὴ στὸ θεοποιὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, κατὰ τὴν πράξη τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ τὰ προστάγματα τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ μυσταγωγῶν²⁸.

«Οἱ Κολλυβάδες Πατέρες, γινώστες ὅσο λίγοι τῆς θείας Λατρείας καὶ ιδιαίτερα τῶν περὶ τὴν Εὐχαριστία προβληματισμῶν, ἔχοντες δὲ λιπαρὴ ἐπίγνωση τῶν πατερικῶν θέσεων, στοιχοῦν πρὸς τὶς ἀπλανεῖς θέσεις τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας καὶ ὑπεραμύνονται τῆς Ὀρθοδόξου Παραδόσεως. Τὰ καίρια αἰτήματα τοῦ φιλοκαλικοῦ κινήματος ἦταν ἡ ἐνσυνείδητη μετοχὴ στὴν λογικὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ, σύνθεση δόγματος καὶ λειτουργικοῦ ἠθους, εὐσχήμων ὑπακοῆ στους κανόνες καὶ τὰ τυπικὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τῆς μοναχικῆς παραδόσεως, εὐχαριστιακὴ ζωὴ καὶ ἀναστάσιμη βίωση κατὰ τὴν δεσποτικὴ ἡμέρα τῆς Κυριακῆς, ἐνεπίγνωστος ἁγιασμός διὰ τῶν Μυστηρίων καὶ ὁ ὑπαρξιακὸς ἐκκλησιασμός τῶν πιστῶν»²⁹.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐννοια τῆς εὐσχημοσύνης, φυσικὰ καὶ τὴν συνδέουν μὲ τὴν θεία Λατρεία. Πιὸ συγκεκριμένα, σχετικὰ μὲ τὴν στάση τῶν πιστῶν στὴν

²⁸ Ἀρχιμ. Νικόδημου Σκρέττα, Ἐπίκουρου Καθηγητῆ Α.Π.Θ., Κολλυβάδες καὶ Θεία Λατρεία, σ.4

²⁹ Ἀρχιμ. Ἰωαννίκιος Κουλιανόπουλος, ὄπ. π.

θεία Λατρεία³⁰, αυτή καθορίζεται όχι από την ιδιοβουλία τους, αλλά από την τελεστική πράξη της Ὁρθοδόξου λειτουργικῆς Παραδόσεως».³¹

Ἔτσι ἡ κοινὴ λατρεία τῶν πιστῶν, γιὰ νὰ εἶναι εὐτακτὴ, συντονισμένη καὶ εὐσχήμων, εἶναι ἀνάγκη νὰ συστοιχεῖ πρὸς τὸν κανόνα τῆς σεβασμίας αὐτῆς Παραδόσεως. Ἐξάλλου τὸ λειτουργικὸ αὐτὸ αἶτημα δὲν ἀνέχεται αὐθαίρετες, συναισθηματικοῦ τύπου, προσωπικὲς ἐκφράσεις εὐλαβείας, ποὺ συντρίβουν καὶ ἀνατρέπουν τὴν εὐσημοσύνη, τὴν τάξη καὶ τὸν συντονισμό τῶν λατρευτικῶν συνάξεων. Γιὰ τοὺς κολλυβάδες Πατέρες, τὸ κάθε τι ἀπὸ τὰ τελούμενα στὴν θεία Λατρεία ἔχει βαρύνουσα σημασία γιὰ τὴν τάξη καὶ τὴν εὐσημοσύνη της. Γενικότερα, ἀπὸ τὴν εὐρύτερη μελέτη αὐτῶν τῶν πατέρων, ἡ ἔνστασις ὑπὲρ τῆς ἀξίας τοῦ τυπικοῦ τῆς λατρείας, τὴν ὁποία λιπαρῶς ἐβίωσαν, ἀγαποῦσαν καὶ σπούδαζαν ἦταν δικαιολογημένα αὐστηρή, ἐπειδὴ αὐτὸ κατὰ τὴν διδασκαλία τους περιφυλάσσει τὴν τάξη, τὴν εὐπρέπεια, τὴν εὐσημοσύνη καὶ τελικὰ αὐτὴ τὴν οὐσία της³².

Ἡ ἐκκοσμίκευση τῆς θείας Λατρείας ὀφείλεται σὲ πολλὰ καὶ διάφορα αἰτίες, στὶς ὁποῖες ὀφείλονται καὶ

³⁰ Π. Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ, Τὰ διακονικὰ παραγγέλματα καὶ ἡ στάσις τῶν πιστῶν στὴ θεία Λειτουργία, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 46-48.

³¹ Ι. Μ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, Λειτουργικὴ Α', σ. 238.

³² Ἀρχιμ. Ἰωαννικίου Κουλιανόπουλου, ὄπ. π., σ. 90-91.

ὅλες οἱ λειτουργικὲς ἀταξίες. Ἀναφέρουμε μερικὲς ἀπὸ αὐτές:

α) Ἡ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ἐπιτέλεση τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν ἐκ μέρους τῶν κληρικῶν,

β) ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὶς τυπικὲς διατάξεις,

γ) ἡ ἀτομικὴ δημιουργία νέων λειτουργικῶν τύπων, ποὺ συνάδουν μὲ θεατρνισμοὺς καὶ δημιουργίες ὀπαδῶν τύπου «fan club» μέσα στὴν Ἐκκλησία, ἢ τύπου σεκτῶν ἐκ μέρους κάποιων κληρικῶν,

δ) ἡ χαλάρωση τῆς λειτουργικῆς κατήχησης ποὺ σήμερα ἀπουσιάζει κατὰ βάσιν ἀπὸ τὶς ἐνορίες μας, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων,

ε) ἡ ἀφιλαδελφία μεταξὺ τῶν κληρικῶν, νὰ γεμίσει ἡ δική μου ἐνορία καὶ νὰ ἀδειάσουν ὅλες οἱ ἄλλες,

στ) οἱ ψυχολογικὲς ἀνασφάλειες κληρικῶν τινῶν, ποὺ μέσω προσωπικῶν τους λειτουργικῶν τυπικῶν θέλουν τὴν ἀποκλειστικότητα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς τιμῆς τῶν ὀπαδῶν τους,

ζ) ἡ ἄνευ ὄρων ξερὴ μίμηση ξένων λειτουργικῶν προτύπων καὶ τελετῶν,

η) ἡ μὴ ἐμβάθυνση στὸ παραδεδομένο λειτουργικὸ τυπικὸ τῆς Ἐκκλησίας μας, ποὺ κατὰ βάσιν εἶναι θεολογία, καὶ ἡ ἀπόρριψη τῆς μελέτης καὶ ἐντρυφήσης σ' αὐτό. (Δυστυχῶς, πολλοὶ κληρικοὶ

ἀπαξιώνουν τὴν χρῆση τῶν ἐγκεκριμένων λειτουργικῶν φυλλάδων ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο, στὴν ὁποία ὀφείλουν νὰ ὑπακούουν, καὶ χρησιμοποιοῦν ἄλλες ἰδιωτικὲς λειτουργικὲς ἐκδόσεις),

θ) ὁ μὴ ἐποφειλόμενος τρόπος μάθησης τῆς θείας Λατρείας κοντὰ σὲ δόκιμους καὶ πεπειραμένους καὶ πάνυ εὐλαβεῖς κληρικούς, καθότι τὸ πτυχιό τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν δὲν ὑποδηλώνει τὴν λειτουργικὴ ἐπάρκεια τῶν πτυχιούχων, διότι ἐξ αὐτῶν ἀπουσιάζει ἡ ἐμπειρικὴ βίωση τῆς θείας Λατρείας,

ι) ἡ ἀπουσία λειτουργίας σὲ κάθε ἐπισκοπῇ ἔστω καὶ αὐτοῦ Σχολῆς ἐκπαιδεύσεως ἢ κατάλληλων σεμιναρίων Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Λατρείας,

ια) ἐπειδὴ τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν νέων κληρικῶν θεμελιώνονται σὲ θεολογίαις δημιουργίας ἐλπίδας ζωῆς στοὺς ποιματινομένους καὶ ὄχι ἀληθινῆς βιωματικῆς λατρευτικῆς ζωῆς,

ιβ) ἐπειδὴ ὁ σημερινὸς κόσμος δὲν ἔχει βιωματικὲς ἐνοριακὲς λειτουργικὲς καταστάσεις κι ἐπειδὴ χάνεται καθημερινὰ ἡ ἐννοια τῆς ἐνορίας μὲ τὶς πολυτοίκιλες καὶ αὐθαίρετες μεταβιβάσεις τῶν ἱερῶν μυστηρίων τῶν γάμων, βαπτίσεων, κηδειῶν, μνημοσύνων, δὲν πρέπει νὰ ἀναμένουμε καλὰ ἀποτελέσματα στὸ θέμα τῆς ἐπιγνώσεως τῆς θείας Λατρείας, καθότι ὁ λαὸς ἀκατήχητος ὢν, ἄγεται καὶ φέρεται ἀπὸ ὅποιονδήποτε

ἔμπορο κοινωνικῶν ἐκδηλώσεων, στὸν ὁποῖο γινόμαστε ὀσφυοκάμπτες, δυστυχῶς, οἱ κληρικοὶ μὲ κριτήρια ποταπά,

ιγ) ἡ μεταβολὴ πολλῶν ἐνοριῶν σὲ μοναστήρια καὶ ἡ ἀμετροέπεια τῶν κληρικῶν καὶ ἱεροφαλτῶν δὲν βοηθοῦν στὴν λειτουργικὴ ἀγωγή τῶν πιστῶν. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ πολλὰς μονές, ποὺ ἀρέσκονται νὰ γίνονται ἐνορίες,

ιδ) τὸ γεγονός ὅτι ἡ κατήχηση τῶν παιδιῶν δὲν γίνεται στὸν φυσικὸ τους χῶρο ποὺ εἶναι ὁ ναός, ἀλλὰ ἐπιλέγονται χῶροι διδασκαλίας ὡς εἶναι οἱ αἶθουσες καὶ κοσμικοὶ χῶροι, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός ὅτι στὰ κατηχητικὰ σχολεῖα δὲν γίνεται μελέτη τῆς θείας Λατρείας,

ιε) ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ τακτικοῦ ἐκκλησιασμοῦ ἐκ μέρους τῶν οικογενειῶν. Σ' αὐτὲς ἅς συμπεριλάβουμε τοὺς ἐν διαζυγίῳ διάγοντας γονεῖς, ἕνας ἐκ τῶν ὁποίων, πατέρα ἢ μητέρα, δὲν ἀσπάζεται τὴν θεία Λατεῖα,

ιστ) τὸ ὅτι οἱ κατηχητὲς -στελέχη τῶν ἐνοριῶν μας πρέπει νὰ ἐπιμορφωθοῦν ἐξ ὑπαρχῆς στὰ θέματα τῆς θείας Λατρείας,

ιζ) ἡ ἀπουσία γραπτῆς λειτουργικῆς κατήχησης γιὰ ὅλα τὰ τῆς θείας Λατρείας Μυστήρια καὶ τὶς ἱερὲς ἀκολουθίες. Ἐπαινοῦμε τὴν προσπάθεια ὀρισμένων

κληρικῶν, ποὺ γιὰ κάθε περίπτωση προσφέρουν στοὺς πιστοὺς βιβλία ἢ ἐνημερωτικὰ φυλλάδια ἢ ἀκόμη, κατὰ περίπτωση, ἐνημερώνουν διὰ ζώσης τοὺς πιστοὺς γιὰ τὸ τί καὶ πῶς αὐτοῦ ποὺ αἰτοῦνται,

ιη) ὁ ὠχαδελφισμὸς. Μερικοὶ κληρικοὶ, ὄχι καὶ τόσο ζηλωτές, ζητοῦν μόνο ἐγκυκλίους ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους τους γιὰ ὅ,τι μέλλουν νὰ πράξουν καὶ δὲν λειτουργεῖ τὸ φιλότιμο νὰ ποιμάνουν,

ιθ) γενικῶς ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ὀφείλει στὸ ἐξῆς νὰ προσέξει γιὰ τὶς μελλοντικὲς χειροτονίες καὶ μάλιστα ὑπὸ τὸ παρὸν καθεστῶς τῶν ὀλίγων θέσεων, νὰ ἐπιλέγει τοὺς καταλληλότερους κατόπιν πολλῆς προσοχῆς καὶ προσευχῆς,

κ) καὶ τέλος, παράγοντες ποὺ συμβάλλουν στὴν ἀταξία τῆς θείας Λατρείας εἶναι:

ι) ἡ ραθυμία,

ii) οἱ βιωτικὲς μέριμνες,

iii) ἡ ἀπρεπὴς συμπεριφορὰ τῶν πιστῶν στοὺς ναοὺς,

iv) οἱ πρόωρες ἀποχωρήσεις ἀπὸ τὶς λειτουργικὲς συνάξεις,

v) ἡ μὴ ἐνεργὸς συμμετοχὴ τῶν πιστῶν στὶς εὐχαριστιακὲς συνάξεις,

vi) ἡ ἄνευ προηγουμένου ἀπόδοση τιμῆς στὸ ἀντίδωρο ἔναντι τῆς θείας Εὐχαριστίας,

vii) ἡ καθυστερημένη προσέλευση τῶν πιστῶν στὴν
θεία Λειτουργία καὶ ἐν γένει στὰ Μυστήρια καὶ τὶς
ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἦδη ἀπὸ τὴν πρώϊμη ἐποχὴ εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ
Ἐκκλησία ἀπαιτοῦσε ἡ λατρεία της νὰ τελεῖται εὐρυθμὰ
καὶ σωστά, καὶ ὅτι εἶναι ἀνεπίτρεπτο νὰ ἐμφανίζονται
ἀταξίες κατὰ τὶς εὐχαριστιακὰς συνάξεις. Ὁ ἴδιος ὁ
Χριστὸς εἶναι αὐτός, ὁ ὁποῖος μᾶς παρέδωσε τὰ
μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπομένως ἐμεῖς ὀφείλουμε
νὰ τελοῦμε τὶς ἱερὰς ἀκολουθίες καὶ νὰ τὸν λατρεύουμε
μὲ εὐλάβεια, τάξη καὶ εὐσχημοσύνη. Ἐξάλλου, ὁ ἴδιος ὁ
Θεὸς εἶναι Θεὸς τάξεως καὶ εὐσχημοσύνης καὶ ὄχι
ἀταξίας³³.

³³ Μιχαήλ Ταράσωβ, Η ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΕΥΣΧΗΜΟΣΥΝΗ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΣΥΜΕΩΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, μεταπτυχιακὴ μελέτη στὸ τμῆμα ποιμαντικῆς καὶ κοινωνικῆς θεολογίας τοῦ Α. Π. Θ. Κατεύθυνση Λειτουργικῆς.